

3

Ailede Rol Dağılımı

Yrd. Doç. Dr. Ayşe YILDIZ
Öğr. Gör. Elif Dönmez TEMUÇİN

GİRİŞ

İçinde bulunduğumuz ve yaşadığımız toplum bireylerden oluşur. Bu toplumu oluşturan bireylerin etkileşimde bulunduğu dolayısıyla birbirlerini etkiledikleri en küçük, aynı zamanda fonksiyonları açısından en önemli birim ailedir. Aile çok farklı şekillerde tanımlanmış olmakla beraber Türk Dil Kurumuna göre; 'Evlilik ve kan bağına dayanan, karı, koca, çocuklar, kardeşler arasındaki ilişkilerin oluşturduğu toplum içindeki en küçük birlik' olarak tanımlanmaktadır. Farklı bir tanım da ise aile; eğitim, dini ve ahlaki eğitim, ekonomik, meslek ve cinsel fonksiyonları olan sosyal bir kurum olarak tanımlanmaktadır (Demirtaş, 2011). Yapılan tanımlar kapsamında değerlendirildiğinde ailenin içinde yaşayan bireylerin ihtiyaçlarına üç alanda cevap vermesi beklenir. Birincisi, bireyin biyolojik ve fizyolojik alandaki ihtiyaçlarıdır. Bunlar; beslenme, korunma, barınma, sağlık ve benzeri olarak sayılabilir. İkinci olarak, sosyal ihtiyaçlar gelmektedir. Bu ihtiyaçlar içerisinde; yaşanan toplumda statü ve güç kazanma, eğitim, kimlik edinme, toplumsal kural koyma ve bu kurallara uyma, kültür ve yapısal değerlerin yeni kuşaklara aktarılması ve benzeri olarak sıralanabilir. Sonuncusu ise bireyin psikolojik ihtiyaçlarını karşılamaktadır. Bu ihtiyaçlar, sevmeye, sevilme, ait olma, kendini güven ve korunma altında hissetme, başarıya ve kendini gerçekleştirme gibi birçok alanda olabilmektedir (Demirtaş, 2011). Bireylerin gereksinim duyduğu bu ihtiyaçları yaşadıkları aile içerisinde gerçekleştirebildikleri düzeyde sağlıklı ve mutlu bireyler olmaları beklenir.

Sağlıklı aile içi ilişkilerin kurulması ve sürdürülmesinde aile bireyleri arasında paylaşılan rol ve sorumlulukların önemli etkisi vardır. Aile, çocukluktan başlayarak kadın ve erkeğin toplumsal rolleri kazanmaları gibi önemli bir görevi üstlenmekte dolayısıyla

aile günlük hayatta kullandığımız ve toplu halde yaşamın gereği olarak kazandığımız sosyal rollerin benimsendiği ilk kurum olarak karşımıza çıkmaktadır (Yeşildağ, 2010). Aile üyelerinin her biri sahip olduğu çeşitli rol ve sorumluluklar vasıtasıyla aile düzeninin sağlanması ve devam ettirilmesi noktasında temel bir öge konumundadır (Başaran, 2013). Bu çerçevede anne, baba ve çocuktan oluşan ailedeki bireylere düşen ve onları yaşadıkları sosyal çevrede etkileyen roller, gerek yasalar gerekse içinde buldukları toplumun yapısı aynı zamanda geleneksel ve ahlaksal değerlerinden etkilenmektedir (Başaran, 2013; Yeşildağ, 2010). Bütün bu sebeplerden dolayı aile birimi içerisindeki üyelerin üzerine düşen rol ve sorumlulukların farkında olarak davranış sergilemesi, aile yapısının iskeletinin bozulmaması ve işlerliğinin devam ettirilmesinde büyük önem taşımaktadır (Başaran, 2013).

Günümüz toplumlarında yaşanan hızlı değişim ve dönüşüm sonucunda bilimsel bilgi ve teknolojinin artmasına paralel olarak, iletişimin ve etkileşimin arttığı bir yüzyıl yaşanmaktadır. Toplumsal değişim süreci içerisinde bu değişime ayak uydurmak zorunda olan kurumlardan en önemlisi ailedir (Bekir Şimşek, 2009). Yaşanan değişim süreci, toplumun aile yapısında ve kültürel özelliklerinde önemli farklılıkları da beraberinde getirmektedir. Aile toplumda meydana gelebilecek sosyal, psikolojik, ekonomik olan tüm durumlardan etkilenir. Günümüz toplumlarında yaşanan bu farklılaşmalar aile üyelerinin rollerini de değişime zorlamaktadır. Geleneksel toplumların özelliklerine bakıldığında aile kurumunun sahip olduğu rol ve sorumlulukların, günümüz modern toplumlarının özelliklerinden çok farklı olduğu görülmektedir (Başaran, 2013). Geleneksel toplumlarda baba ekonomiyi sağlayan ve otorite kuran birey rolünderken, anne; çocuğun bakımı ve ev işleri ile ilgilenen, yanı sıra duy-

nasıl olduğunu içermez, aynı zamanda aile dışındaki toplulukla ilişkilerini ve baş etmelerini de içerir (Hallaç ve Öz, 2014). Aile sağlığı hemşiresinin aile teorileri içerisinde yer alan ailenin yapısına, fonksiyonlarına ve aile süreçlerine yönelik bilgi sahibi olması ve bu bilgilerin ışığında hizmet verdiği toplum içerisinde yer alan ailenin yapısını ve özelliklerini çok iyi tanımlaması gerekmektedir (Kaakinen, Gedaly-Duff, Coehlo and Hanson, 2010).

Aile sağlığı hemşireleri, aile üyelerinin rollerini ele alırken daima ailesel ve kültürel değerlerin farklılığını göz önünde bulundurmalı, ebeveynlerin çocuk doğurma konusundaki inanç ve tutumlarına dikkat etmeli, değişen rolleri verdikleri bakıma yansıtmalıdır (Ergin ve Özdilek, 2014). Anne ve babaların aile yaşam dönemleri içerisinde her döneme özgü olarak değişen yeni rollerine uyum sağlamalarında kapsamlı eğitim verilmesinde ve özellikle anne-babanın ebeveynlik rollerine hazırlanmasında aile sağlığı hemşiresi aktif bir şekilde yer almalıdır. Aileye yeni bir üyenin katılması ile aile üyeleri yeni rollerinin gerektirdiği sorumlulukları yerine getirmeye çalışırken çeşitli sorunlarla karşılaşabilirler. Hemşireler yaptığı destekle, aile üyeleri ve bebek arasındaki ilişkinin kesintiye uğramasını önlemek ve yaşanabilecek olası sorunların çözümüne yardımcı olmak için doğum öncesi ve doğum sonrası dönemde aileye eğitim verebilirler (Özkan, 2010). Aile sağlığı hemşirelerinin; aile üyelerinin içinde bulunduğu ailenin yapısını ve sahip olduğu rolleri ayrıntılı bir şekilde tanımlaması etkili hemşirelik bakımını planlaması ve uygulaması beklenmektedir.

Ailede rol dağılımında değişim yaşandığında ortaya bazı istenmeyen süreçler çıkabilir bu durumda aile sağlığı hemşiresinin aileye yönelik hemşirelik süreci kapsamında tanılama, planlama, müdahale ve değerlendirme süreçlerini uygulayarak kapsamlı hemşirelik bakımını vermesi gereklidir (Hallaç ve Öz, 2014). Hemşire, ailenin içinde bulunduğu durumu ve kültürel özellikleri dikkate alarak hemşirelik tanımlarını belirler, uygun hemşirelik girişimlerini planlar, bu girişimleri uygular ve sonuçlarını değerlendirir.

KAYNAKLAR

1. Ağacık N: *Annenin Ailevi İşlevselliği Üzerine Bir Araştırma*. Ankara: T.C. Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Sosyal Psikiyatri A.D. Yüksek Lisans Tezi, 2007.
2. Akgül Gök F: *Evli Kadın Ve Erkeklerin Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlgili Algılarının Aile İşlevlerine Yansımaları*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, 2013.
3. Alacahan O: Aile Birliğini Oluşturan Faktörler Ve İşlevleri. *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 11(1), 2011.
4. Altunsu Sönmez Ö: 'Ailenin Diğer Kurumlarla İlişkisi'. Ed. Aydın, M., Sistemik Aile Sosyolojisi, Konya: Çizgi Kitapevi Yayınları, 2013.
5. Aydın M: 'Aile ve Din/İslam'. *Sistemik Aile Sosyolojisi*, Konya: Çizgi Kitapevi Yayınları, 2013.
6. Başaran E: 'Ailenin İşleyişi ya da Gerçekleştirimi', *Sistemik Aile Sosyolojisi*, Ed. Aydın, M., Konya: Çizgi Kitapevi Yayınları, 2013.
7. Bekir Şimşek H: Ankara'nın Farklı Sosyo ekonomik Bölgelerinde Yaşayan Aile Bireylerinin Aile İlişkilerini Algılama Durumları. *Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25; 8-26, 2009.
8. Çalışır H: *İlk Kez Anne Olan Kadınların Annelik Rolü Başarımlarını Etkileyen Etmenlerin İncelenmesi*. İzmir: Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği A.D. Doktora Tezi, 2003.
9. Demirtaş S: *Çocuklar İçin Aile İlişkileri Ölçeğinin Geliştirilmesi*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Psikolojik Danışma ve Rehberlik Bilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi, 2011
10. Ergeshkzy A: *Aile İçi Roller Ve Manevi Yaklaşım*. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri A.D. Yüksek Lisans Tezi, 2012.
11. Ergin A, ve Özdilek, R: Değişen Babalık Rolü ve Erkek Sağlığına Etkileri. *Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi*, 11(1); 3-8, 2014.
12. Fidan F: Çalışan Kadının Sorunu çatışan roller sorumluluklar ve beklentiler gıda sektörü örneği. *I.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 32, 2005.
13. Güler M, ve Yetim Ü: Ebeveyn Rolüne İlişkin Kendilik Algısı Ölçeği: Geçerlik ve Güvenirlilik Çalışması. *Türk Psikoloji Yazıları*, 11(22); 34-43, 2008.
14. Günay G ve Bener Ö: Kadınların Toplumsal Cinsiyet Rollerini Çerçevesinde Aile İçi Yaşamı Algılama Biçimleri. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 15(3); 157-171. 2011.
15. Hallaç S ve Öz F: Aile Kavramına Kuramsal Bir Bakış. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 6(2); 142-153, 2014.
16. Işıoğlu B: *Anksiyete Ve Depresyon Tanısı İle İzlenen Evli Kadınlarda Aile İçi Şiddetin Sosyodemografik Faktörler, Çift Uyumunu Ve Hastalıkla İlişkisi*. İstanbul: T.C Sağlık Bakanlığı Bakırköy Prof. Dr. Mahzar Osman Ruh Sağlığı ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Uzmanlık Tezi. (2006).

17. Kaakinen J R, Gedaly-Duff V, Coehlo DP ve Hanson SM: *Family Health Care Nursing*. 4th Edition, Philadelphia, F. A. Davis Company, 2010.
18. Koyuncu A: *Aile Araştırmaları Metodolojisi: Yaklaşımlar ve Yöntemler*, *Sistemik Aile Sosyolojisi*, Ed. Aydın, M., Konya: Çizgi Kitapevi Yayınları, 2013.
19. Kuzucu Y: Değişen Babalık Rolü ve Çocuk Gelişimine Etkisi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(35); 79-91, 2011.
20. Nacak İ, Karaarslan F: 'Ailenin Yapısı: Bir Sistem Olarak Aile', *Sistemik Aile Sosyolojisi*, Ed. Aydın, M., Konya: Çizgi Kitapevi Yayınları, 2013.
21. Onur B: *Gelişim Psikolojisi*. Ankara: İmge Kitapevi, 6. Baskı, 2004.
22. Özatça A: *Ergenlerde Sosyal Ve Duygusal Yalnızlığın Yordayıcısı Olarak Aile İşlevleri*. Adana: Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri A.D. Yüksek Lisans Tezi (2009).
23. Özcebe H, Biçer BK, Çetin E, Yılmaz M ve Zakirov F: 0-10 yaş aralığında çocuğu olan babaların çocuk sağlığı ve bakımındaki rolleri. *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*, 54; 70-78, 2011.
24. Özkan H: *Annelik Kimlik Gelişimi Eğitiminin Primi-parların Annelik Rolü Kazanımına Ve Bebeğim Algısına Etkisi*. Erzurum: T.C. Atatürk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Çocuk Sağlığı Ve Hastalıkları Hemşireliği A.D. Doktora Tezi, 2010.
25. Poyraz M: *Babaların Babalık Rolünü Algılamalarıyla Kendi Ebeveynlerinin Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Çocuk Gelişimi Bölümü, Yüksek Lisans Tezi, 2007.
26. Şimşek HB: Ankara'nın Farklı Sosyoekonomik Bölgelerinde Yaşayan Aile Bireylerinin Aile İlişkilerini Algılama Durumları. *Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25; 8-26, 2009.
27. T.C. Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) Aile ve Tüketici Hizmetleri Aile Yapısı Eğitim Modülü: (2011)
28. http://www.megep.meb.gov.tr/mte_program_modul/moduller_pdf/Aile%20Yap%C4%B1s%C4%B1.pdf, (10.12.2014)
29. Taşkın N: Çocukların Gelişiminde Katkıları Unutulanlar: Babalar. *Eğitim Bir-Sen*, 7(20); 43-47, (2011).
30. Yeşiladağ E: *Ailede Annelik ve Babalık Rollerinin Çocuğun Kişilik Gelişimine Etkisi*, 2010, www.sevdadanismanlik.com, 16.11.2014.
31. Yıldırım E: 'Toplumsal Değişme Sürecinde Aile', *Aile Sosyolojisi*, Ed. Canatan, K., Yıldırım, E., Dördüncü Baskı, İstanbul, Açılım Kitap, 2013.
32. Zeybekoğlu Ö: Günümüzde Erkeklerin Gözünden Babalık ve Aile. *Mediterranean Journal of Humanities*, 3(2); 297-328, 2013.